

Hhi/929

118

B.I.R. 5341

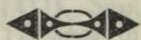

212

OBSERVĂRI ISTORICE

- I. CU PRIVIRE LA NEAMUL LUI ȘTEFAN CEL MARE
- II. ȘTIRI ISTORICE, INTR'UN URIC DELA PETRU RAREȘ

MIHAI COSTĂCHESCU

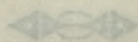

OBSECVARI ISTORICE

I. CU PRIVIRE LA NEAMUL LUI STEFAN CEL MARE
II. STIRI ISTORICE, INTR'UN URIC DELA PETRU RAREȘ

MIHAI COSTĂCHESCU

Observări istorice.

I. Cu privire la neamul lui Ștefan cel Mare.

Intre multe amănunte, din Istoria noastră, care trebuiesc încă lămurite, sânt și unele ce privesc neamul lui Ștefan cel Mare. Tatăl lui Ștefan Vodă era Bogdan Vodă și acesta fiul natural al lui Alexandru Vodă bun ¹⁾. Pe Bogdan nu-l recunoscuse niciodată tatăl său, Alexandru Vodă cel Bun, căci niciodată, în uricile ce le-a dat, nu-l pune alături cu ceilalți fii ai săi ²⁾. Nu l-am întâl-

1) Analele putnene, in I. Bogdan, Cron. Mold. înainte de Ureche 144; Cronica Moldo-polonă, ibid. 174; Cronica anonimă, ibid. 189; Letopisețul lui Azarie, I. Bogdan 91; Cp. diferitele doc. de la Ștefan Vodă, unde el numește pe Alexandru cel Bun, bunicul său. I. Bogdan, DȘt. I, 4, 66, 105, 103, 169, 177 etc.. La fel istoricii noștri, de ex. A. Xenopol, Ist. Rom. II, 173, N. Iorga, Geschichte des rum. Volkes, I, 322, 325, Istoria lui Ștefan cel Mare 43, Cp. însă cronicarul Ureche, care îl face pe Bogdan, fiu al lui Alexandru Vodă, acesta un fiu al lui Iliș Vodă, Kogălniceanu, Letopisețele ed. I. I. 113, ediția Giurescu 35.

2) In doc. 6916 (1408), Sept. 16 (inedit, Ac. Rom. Pec. 137) apar, la mărturie, fiii Roman și Vasilisa; in 6917 (1409) April 18 (Hașdeu, Arh. ist. I. 211) apare fiul Roman; uneori, ca de pildă in cele 2 urice pin 6919 (1411), Sept. 22 (Ghibănescu, Surete I, 1; Hasdeu Arh. ist. I, 2, 12) apar, in general „copiii noștri”; asemenea 6920 (1412) April 5 (Hurmuzachi I, ² 832); de foarte multe ori apare Iliș și general „toți copiii mei” sau „toți copiii noștri”, ex. 6922 (1414), Aug. 2 (inedit), 6922 (1414) Aug. 2 (Acad. Rom. 1/LXIV), 6922 (1414) Dec. 20 (Ghib. Sur. I, 12), 6923 (1415) April 13 (inedit, Acad. Rom. 41/LXXXV) etc. etc.; in 6933 (1425) Ghen. 30 (Hurmuzachi I², 836—7) apar fiii Iliș și Stețcu, și „toți copiii noștri”; in 6936 (1428) Dec. 4 (Ghib. Surete V, 110—111) apar fiii Iliș și Stețcu și Petru „toți copiii noștri”; in 6937 (1429), April 17 (Ghib. Surete VIII, 86), 6937 (1429), Mai 27 (inedit) 6937 (1429, iunie 1 (Hasdeu, Arh. ist. I, 1, 122), 6937 (1429) Sept. 1 (Ghib. Surete XVIII, 25), 6937 (1429) Sept. 24 (Acad. Rom. Pec. 2), 6938 (1430) Fevr. 2, (Wickenhauser, Sct. Onufrei, Bd. I, Urk. III, 172—3), apar fiii Iliș, Stețcu, Petru și Alexandru și „toți copiii noștri”; apoi in 6938 (1430) Dec. 23 (Ghib. Surete XVIII, 29—32), 6939 (1431) Fevr. 6 (Hasdeu, Arh. ist. I, 1, 122), 6939 (1431) April 30 (Hurm. I², 838), 6940 (1432) Dec. 20 (Hurmuzachi I², 839) apar fiii Iliș, Stețcu și Petru și „toți copiii noștri”, —Vezi însă I. Ursu, Ștefan cel Mare 427.

nit niciodată în cele vreo 100 de urice, ce cunosc de la acest domn.

În primul an de domnie a lui Iliș, în uricile lui de danie și de întăritură, apare ca martor, pe lângă „fiul” Roman, „fratele” său Bogdan, uneori singur, alte ori împreună cu Stețcu (Ștefan) și Petru ¹⁾. De aici încolo, el nu mai apare, ca martur, în uricile de danie ale fraților săi, ceea ce înseamnă, că ei căutau să-l îndepărteze de domnie, ori nici nu mai era în Moldova.

Mama lui Bogdan Voevod e necunoscută izvoarelor noastre istorice.

Bogdan a trăit multă vreme în Muntenia, unde a cunoscut pe Oltea, mama lui Ștefan cel Mare ²⁾. E probabil că și Ștefan cel Mare e numai copilul natural al lui Bogdan și al Oltei ³⁾. Mama e numită Oltea, în inscripția de pe piatra mormântului de la Pobrata ⁴⁾, Maria, întrun uric de danie către Mănăstirea Pobrata, din 1466, Iulie în 9. ⁵⁾ Apropierea de dată, între moartea Oltei (1465, Nov. 4) și dania către Pobrata, pentru sufletul răposatei mamei sale Maria ne face să admitem că Oltea și Maria este una și aceeași persoană, Maria fiind numele de călugărie al ei ⁶⁾. Altfel, așa putea crede că această Maria e Doamna le-

1) 6940 (1433) Ghen. 4 (E. A. Kozak, în Archiv für sl. Phil, XV, 197—198);—pentru dată, 1433, Onciul, Anal. Ac. Rom. s. ist XXVII, 219—se aduce credința fiului Roman și a fratelui „pan Bogdan”; asemenea în 6941 (1433), Ghen (?) 28 (Acad. Rom. 143/VII; cu textul greșit, tocmai în locul ce ne interesează, și cu data 6940 (1432) a fost publicat, după un manuscris al episcopului Melchisedec, de Tocilescu, în Rev. ist. arh. și fil. VII, 370—1); în 6941 (?) (1433), Ghen. 17 (Ghib. Surete II, 163—165), apar frații Stețcu, Petru și Bogdan și fiul lui Ilie Vvd., Roman.

2) N. Iorga, Ist. lui Ștefan cel Mare 44.

3) N. Iorga, Inscriptii I, 61; același Bulletin de l'institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale I, 3. Vezi însă I. Ursu, Ștefan cel Mare 427.

4) N. Iorga, Inscriptii, cit.: «aceasta este groapa roabei lui Dumnezeu, Oltea, mama Domnului Io Ștefan Voevod, care a murit în anul 6973—1465—Noembre 4»; același în Ist. bis. Rom. I, 97; În pomelnicul de la Bistrița [Stoica Nicolaescu, Doc. slavo rom. 147] la fel (în traducere): „pomenește Doamne...pe Ștefan Voevod. fiul lui Bogdan Voevod și pe mama lui, Oltea...”; În pomelnicul de la Pobrata [Melchisedec, Notițe ist. și arh. 153]: „Bogdan Voevod, Maria Doamna Olteanca”.

5) I. Bogdan, DȘt. I, 105: «pentru sufletul și pentru mântuirea sfântărașatului părintelui nostru Bogdan Voevod și pentru sufletul și pentru mântuirea mamei noastre Maria». Vezi și I. Ursu, Ștefan cel Mare 8, nota 2, 427—428.

6) N. Iorga, Ist. lui Ștefan 44: „Oltea căpătă, credem în călugărie, după moartea soțului ei, un alt nume, supt care o pomenește fiu-său în 1466, când ea nici nu mai era în viață: Maria”.

gitimă a lui Bogdan Vvd. și mamă vitregă a lui Ștefan cel Mare. Numele Oltea e cam neobicinuit în Moldova. Se întâlnește de ex. întrun uric din 1489, 22 Ianuarie o Olta (genetiv slav. Olti¹⁾). O altă Oltea trăiește sub „Pătru Vodă bătrânul (Rareș)“²⁾.

Dacă Oltea zace somnul veșnic la Pobrata, nu se știe precis unde e trupul lui Bogdan, cel ucis de Petru Aron la Rău-seni, în noaptea de 15 spre 16 Oct. 1451. Poate va fi fiind la biserica de la Rădăuți.³⁾

În puținele sale urice, ce a dat, Bogdan aduce mărturia fiului său Ștefan, ceia ce ne arată că va fi fost singurul său fiu⁴⁾.

Ștefan cel Mare, în multe urice și aproape în toate inscripțiile, ce a pus să le sape la numeroasele sale biserici, mănăstiri, ca și pe pietrele de morminte, ale străbunilor sau ale unora din membrii familiei sale, morți înainte de el, se arată ca fiu al lui Bogdan Voevod⁵⁾.

Ștefan cel Mare s'a căsătorit de mai multe ori. Soțiile sale sânt: Marușca (poate nelegitimă), Evdochia, Maria de Mangop, și Maria, fiica lui Radu cel Frumos, care se mai numea și Voichîța⁶⁾.

Fiii lui Ștefan sânt următorii: Alexandru, fiul Maruștei, Iliăș, Petru, Bogdan, Bogdan-Vlad, Elena, 7) Cheajna-Maria⁸⁾

1) I. Bogdan, DȘt. I, 367

2) N. Iorga, Ist. lui Ștefan 318, nota 16.

3) I. Bogdan, Vechile Cron. Moldovenești, 144, 252—253; N. Iorga, Studii VI, 625; D. Dan, Cronica episcopiei de Rădăuți 12; N. Iorga, Ist. lui Ștefan 53-54.

4) Uricile din 6959 (1451) Iulie 31 [Arh. stat. Buc. M-rea Neamț], 6959 (1451) Oct. 17 [Acad. Rom. fotogr. Pac. I, N-rul 60].

5) Vezi de ex. N. Iorga, Inscriptii I, 3, 5, 43, II, 135, 206; D. Dan, Cronica ep. de Rădăuți 7, 8, 9, 10, 11 etc.; același, Mănăstirea și Com. Putna 7, 8, 37 etc.; Melchisedec, Notițe ist. 1, 5, 62 etc.; T. Burada, în Rev. p. ist. arh. I, ², 191.

6) N. Iorga, Ist. lui Ștefan cel Mare 102-3, 138-9, 202, 323 Nota 79; Ele sânt înșirate și în pomelnicul dela Bistrița, v. Stoica Nicolaescu, Doc. sl. rom. 147-148; și I. Ursu, Ștefan cel Mare 429.

7) Stoica Nicolaescu loc. cit.: «Mărușca mama lui Alexandru»; I. Bogdan, DȘt. I, 174 [uric din 1472, Aug. 19], 105 [uric din 1466, Iulie 9]; cp. și Hasdeu Arh. ist. I, ¹, 114, 124; DȘt. I, 182 [uric din 147, 1 Sept. 3]: Alexandru și Petru și Bogdan și Iliăș; ibid. 184, 187, 193 etc. etc.; ibid. 222, 241, 243 etc. etc.; ibid. 249, 252, 255, 257, 259 etc. etc.; ibid. II, 94 [uric din 1497, 3 Ian.] 96 etc. etc.; cp. asemenea N. Iorga, Ist. lui Ștefan. 102, 103, 139, 201-202, 204, 265; I. Bogdan, vechile cronici moldovenești 147.

8) Melchisedec, O vizită la câteva mănăstiri și biserici antice din Bucovina. 14; D. Dan, Mănăstirea și Comuna Putna 35: «Aceasta este mormântul Mariei, numită Cheajna, fiica lui Ștefan

și Ana ¹⁾. Naturali sînt : Petru Rareș, fiul Mariei Rareș din Hârlău, și poate și Ștefan Lăcustă ²⁾.

Pentru originea din Muntenia, a mamei lui Ștefan, pe lângă numele ei, ne mai vorbește și numele fratelui Oltei, unchiul lui Ștefan cel Mare, boerul Vlaicu ³⁾. El este neobișnuit în Moldova. Înainte de Ștefan cel Mare, nu se întâlnește în Moldova și, deodată cu venirea în scaun a Domnului, apare între primii sfetnici, ca pîrcălab de Cetatea Albă ⁴⁾. Din 1467, Sept. 11, apare ca pîrcălab sau

Voevod, Domnul Țării Moldovei, ctitorul acestui sfînt locaș, care s'a mutat cîtră veșnicile locașuri, în anul 7026 (1518) luna Martie 18». Cp. și Stoica Nicolaescu, lucr. cit. 1474; o Chiajna e arătată ca fiică a lui Alexandru cel bun, deci mătușă lui Ștefan Vodă; în uricul din 1470, Mai 7, o danie către mănăstirea Neamțului [Bogdan, DȘt. I, 147, 148] : «mătușa noastră Chiajna.. a dat.. pentru sufletul părintelui ei Alecsandru Vod. și pentru sufletul mamei sale Marina»; cp. Rev. p. ist. arh. și fil. VII, 377-383. Ea moare în 1479, Aug. 8 [I. Bogdan, Cronici inedite, 42-74] : «In acelaș an, Aug. 8, Duminică seara, a răposat roaba lui Dumnezeu, Cneajna, fiica lui Alexandru Voevod; și Stanciul marele a răposat 3 zile după ea»; cp. Letopisetul Mold. ed. Giurescu, 64; Stanciul e marele boer, cunoscut din uricile dedinainte și din vremea lui Ștefan cel Mare [e străbunul familior Buhuș și Prăjescu]. Din felul cum se exprimă letopisetul dela Bistrița, se pare că Stanciul era bărbatul Chiajnei. Pentru fiii lui Ștefan, vezi și I. Ursu, Ștefan cel Mare 429-431

1) Ana e pomenită, ca moartă, în uricul din 1499, 23 Nov. [I. Bogdan, DȘt. II, 154], prin care marele Domn face o danie Mănăstirii Bistrița.

2) În uricile sale, Ștefan Vodă Lăcustă spune că e fiul lui Ștefan Vodă cel Mare: de ex. 7046, (1538), Mart 23 [Acad. Romî Pec. 31], 7048 (1540) Mai [Ghibănescu, Surete XVIII, 196] : «No. Ștefan Voevod, fiul bătrînului Ștefan Voevod»; la fel după unii istorici turci [I. Bogdan, vechile cronici 287, nota 17; ibid. 277, nota 28]; D. Iorga, Geschichte des rum. Volkes I, 364, Ist. lui Ștefan 279-280, zice însă că e fiul lui Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare; Cp. același Rev. ist. I, 213; la fel D. Onciul, Din Istoria României 66; Vezi și I. Ursu, Ștefan cel Mare 431, care crede că e fiu nelegitim al lui Ștefan.

3) În uricul din 1467, 1 Ian. [I. Bogdan, DȘt. I, 117] : «credința panului Vlaicu, unchiul nostru; ibid. 177, uricul din 1472, Oct. 8 : «au ars și privilegiile lui pan Vlaicul, unchiul nostru».

4) În 1457, Sept. 8 [Bogdan, DȘt. I, 4], 1458, 13 Fevr. [ibid. 6], fără să i se arate boeria; asemenea 1458, April 12 [ibid. 11]; 1458, Oct. 26 [ibid. 20]; asemenea ibid. 23, 1458, Noem. 11 : «Vlaicul parcalab»; 32, 34, 36, 38, 41, etc. etc., unori numai numele, alteori însoțit de epitetul de pîrcălab.

staroste de Hotin ¹⁾, numai la început singur, apoi împreună cu fiul său Duma, Din 1481, Fevr. 1, apare ca pârcălab de Orhei, alături cu el și fiul Duma ²⁾. In 1484, Iunie 8, apare pentru ultima oară ³⁾.

Cu această origină a lui Vlaicu și a Oltei, concordă deplin știrea că atunci când și-a ocupat tronul, Ștefan Vodă vine dela Munteni ⁴⁾.

Fiul lui Vlaicu, Duma, vărul Domnului, a jucat un mare rol, în viața Moldovei, în timpul lui Ștefan cel Mare. El apare, încă din 1468, Sept. 12, împreună cu tatăl său, între primii sfetnici ai Domnului ⁵⁾. El pare a fi pârcălab sau staroste de Hotin ⁶⁾, din 1469, Oct. 20, împreună cu Vlaicul. Din 1478, Fevr. 11, apare ca pârcălab la Cetatea Albă ⁷⁾. Din 1479, April 29, apare, împreună

1) Ibid. I. 121: «crdeința panului Vlaicul de Hotin», 1467, Sept. 11; 1467 Oct. 2 [ibid. 123]; Vlaicul, 1468, Fevr. 5 [ibid. 126]; Vlaicul și fiul său pan Duma 1468, Sept. 12 [ibid. 128]; Vlaicului de Hotin și a copiilor lui, 1468, Sept. 24, [ibid. 130]; ibid. 134, 136; Vlaicul, și fiul său pan Duma staroste de Hotin, 1469, Oct. 20 [ibid. 138, 9]; ibid. 141; 1470, April 1 [ibid. 146]; ibid. 148; Pan Vlaicul staroste de Hotin și fiul pan Duma 1470, Mai 23 [ibid. 150]; ibid. 153, 156 etc. etc.; pan Vlaicul și fiul său pan Duma pârcălab de Hotin, 1472, Iunie 5 [ibid. 172], etc. etc.; în 1478, Febr. 11: Vlaicul și fiul său pan Duma, pârcălab de Cetatea Albă [ibid. 219]; în 1479, April 29 [ibid. 224], apare singur, Duma, fiul, cu Hârman, fiind pârcălab de Cetatea Albă; ibid. 225, 226, 228, etc. etc.; Vlaicul pârcălab, 1480, 17 Aprilie [ibid. 239]; ibid., 246.

2) In 1481, Fevr. 1 [ibid. 249]: credința panului Vlaicul, pârcălab de Orhei și a fiului său pan Duma; ibid. 252, 259, 260, 262, 264 etc. etc.

3) Ibid. 288. Vezi și I. Ursu. Ștefan cel Mare 295—296.

4) I. Bogdan, Vechile cronici, 144: „în anul 6965 (1457) luna Aprilie 12, în Joi mare, Ștefan Voevod, fiul lui Bogdan Voevod, a venit de la Munteni și câștigă întâia biruință asupra lui Aron Voevod, pe Siret, la vad la Doljești»; la fel cronică Moldopolonă [ibid. 174]; cp. Letopisețul Țării Mold. ed. Giurescu, 42; Asemena N. Iorga, Ist. lui Ștefan. 63—64; dar cp. și același în Bulletin cit. Anul I, 3.

5) I. Bogdan, DȘt. I, 128, 134, 136 etc., etc.

6) I. Bogdan, cit. 139, 141, 146, 148, etc., etc.; 1472, April 25 [ibid. 170]: pan Vlaicul și fiul său pan Duma de la Hotin; 1472, Iunie 5 [ibid. 172]; pan Vlaicul și fiul său pan Duma pârcălab de Hotin; 1473, Sept. 13 [ibid. 184]; Vlaicul și credința fiului său pan Duma staroste de Hotin; ibid. 187, 190.

7) Neprecis de e singur sau împreună cu tatăl, Bogdan cit. 219: Vlaicul și fiul său pan Duma pârcălab de Cetatea Albă; în Mart 9 [ibid. 222] singur, fără titlu.

cu Hrăman, pârcălab la Cetatea Albă ¹⁾. Din 1481, Fevr. 1, apare, împreună cu Vlaicul, pârcălab de Orhei ²⁾. Din 1486, Sept. 14 e fără titlu ³⁾, până în 1492, Oct. 10, când apare ca pârcălab de Hotin ⁴⁾. Din 1493, Martie 3, apare câtva timp fără titlu ⁵⁾, dar în fruntea boerilor. Din 1493, Nov. 4, apare numai ca pârcălab ⁶⁾ până în 1496, Ian. 24, când e arătat ca pârcălab de Neamț ⁷⁾, apoi ca pârcălab, fără alt epitet, din 1497, Ianuar 20. ⁸⁾.

Iar din 1497, Martie 13, uneori apare cu titlul de pârcălab, alte ori numai numele ⁹⁾ până în 1502, Mart 14 și totdeauna întâiul în sfatul Domnului ¹⁰⁾. După această dată nu se mai întâlnește.

Uneori e numit Duma Vlaiculovici (al Vlaicului) ¹¹⁾.

Frații și surorile lui Ștefan Vodă, după mama sa Oltea, nu și după tatăl Bogdan, sânt următorii: Ioachim, Ion, Crăstea și surorile lor, Maria și Sora ¹²⁾.

Afară de acești frați și surori, Ștefan a mai avut o soră, Grajdana ¹³⁾.

Nu știu nimic mai mult de frații lui Ștefan Vodă. Surorile sânt *ceva* mai cunoscute. Maria s'a măritat cu Șandrea,, portarul de Suceavă, cel căzut în lupta cu Țepeluș, la Râmnic, în 1481, Iulie 8 ¹⁴⁾. Mormântul ei, ca și a lui Șandrea, e la biserica din Dolhești ¹⁵⁾. O fiică a Mariei și a lui Șandrea se numea

1) Bogdan, cit. 224, 228, 235, 239, 241, 243 [aici singur Duma].

2) Vezi cit. la Vlaicul.

3) Bogdan, cit. 290, 294, 296, 297, 299, 300, etc. etc.

4) Ibid. 504; ibid. 506 511.

5) Ibid. II, 3, 6, 15 etc. etc.

6) Ibid. II, 31, 31, 35, 39, etc., etc.

7) Ibid. II, 89.

8) Ibid. II. 96, 98, 100, etc.

9) Bogdan, cit II, 107, 109, 111, 113, 115, etc., etc..

10) Ibid. II, 208. Pentru moșii ale sale, ibid. I, 226 [uric din 1479, Mai 14]. 345 [1488, April 5].

11) Ibid. II, 425. Vezi și I. Ursu, Ștefan cel Mare 302.

12) Melchisedec, An. Ac. Rom. VII, 192; N. Iorga, Inscriptiî I, 61; Stoica Nicolaescu, Doc. Sl. rom. 147.

13) Stoica Nicolaescu, cit. 366.

14) Despre Șandrea, I. Bogdan, Vechile cronicе moldovenеști 147, 254, 261; același, Cronicе inedite 42, Letopisețul lui Azarie 94; Letopisețul Țării Moldovei, ed. Giurescu, 58,; «Șandrea hatmanul, cumnatul lui Ștefan Vodă», ibid. 65; N. Iorga, Ist. lui Ștefan, 197. I. Bogdan, DȘt. I, 224 din 1479, April 29, până la 1481, April 20 [ibid. 252].

15) N. Iorga, Inscriptiî I, 63: «Această groapă este a roabei lui Dumnezeu, Maria, Doamna panului Șandru portar, care s'a mutat cătră veșnicul locaș și a fost îngropată aici, în anul 6994

Neacşa ¹⁾. Alți fii ai lor se numeau Ivancu și Marina ²⁾. O altă fiică a lui Șandrea și a Mariei era Dragna, soția lui Clănău spatariul, cunoscută și ea din documente, ca nepoată a lui Ștefan Vodă, și vară a lui Bogdan Voevod ³⁾.

(1486) luna Mart 27, Luni, după Paști. «Alături e șimormântul lui Șandrea; v și Sever Zotta, Arhiva genealogică II, 70-71.

1) Intrun uric de la Bogdan Vvd., din 7022 (1514), Domnul arată că dă mănăstirii Pobratii „un sat anume *Heaciul*, pe care au fost dat acel sat *vara Domniei sale Neacşa, fata Mariei, sora tatălui Domniei sale Ștefan Vodă*, la moartea sa, din al său drept uric și cumpărătoare ce li-au fost cumpărat tatăl Domniei sale, răposatul Ștefan Vodă, de la Marușca, fata Mihului logofătul“, din drese de cumpărătură ce au avut tatăl său Mihul logofăt, dela pan Oană Pașco și dela socru său Dragul, unchiul lui Neagoie logofăt și dela Zoica, nepoata lui Neagoie logofăt, din drese ce-au avut Neagoie logofătul, dela strămoșul Domniei sale Alexandru Vodă și de la străunchii Domniei sale Iiaș și, Ștefan [Arh. stat. București, Cond. Asachi I (No. 261) b. f. 540 verso, la Marinescu Iulian, Bogdan III cel Orb, Buc. 1910, 113]. Când știm că satele lui Mihul logofătul fuseseră confiscate de Ștefan Vodă, pentru ca Ștefan să trebuiască să cumpere dela Marușca, fiica Mihului, satul Heciul, înseamnă că bătrânul boer se întorsese din Polonia, unde se refugiase, curând după 1470, Aug. 10 și i se înapoiase moșiile. Cp. I. Bogdan, DȘt. II, 258, 269, 270, 305, 306, 309. O altă vânzare a Marușcăi către Isac Vistiernicul, ibid. I, 402 [uric din 1490, Martie 15].

2) Prin uricul din 1502, Fevr. 22 [Bogdan, DȘt. II, 196], se întărește lui Isac visternicul cumpărătura satului Dolhești, la Șumuz, de la Dobra, fiica lui Ivancu și de la verii ei Toader Mecica și fratele său Bearzea, fii Mărinii, toți nepoții panului Șandru portariul, drept 600 de zloți tătărești [mai jos în loc de bun, îl numesc pe Șandru unchiu].

3) În Ghibănescu, Surete I, 66—70 e uricul din 7016 (1508) Mart 2, prin care Domnul întărește lui Clănău spatariul și jupănesii lui Dragnii mai multe sate. Intre ele și satul „in gura Strajnicei, anume Radoslăveștii, unde au fostu Radoslav, ceau fostu cumpărat acel sat luminatul și răposat părintele Domniei mele Ștefan Vodă . . . și după jaloba a lui nostru credincios boiarin Clănău spătariul și a *nepoatei saale* a noastră seminție [trad. plemenita—vară] Dragna, leau fostu dat lor acel sat Radoslăveștii» —Intre documentele Ac. Rom. este unul care arată că «Draga fata Șendrii hatmanului», a făcut 5 feciori: Rusca, Biliu, Șendria, Sorița și Marie [în Sever Zotta. Arhiva geneal. II, 71.]; după un document din 1598 April 22 [orig. la d. Leon Ghica Dumbrăveni, o copie la d. Ghibănescu] se arată că Ileana, Doamna lui Draxin postelnicul și sora ei Anghelina, sânt fiicele lui Turcul Sulgerul și nepoatele lui Clănău spatariul și ale Doamnei sale, Dragnei. Pentru unii nepoți ai Dragnei, vezi Sever Zotta, Arh.

Cealaltă soră a lui Ștefan, Sora, e mama lui Dumșa postelnicul, mort în 1500, Ianuarie și înmormântat la Pobrata ¹⁾.

Dumșa se găsește citat în documente, ca postelnicul lui

geneologică II, 71: „Dinu Rusca iaste Rus'a cu frații lui; dinu Bilie iaste Biliu cu fratele său Ionașcu Couotă; din Șendre este Paulu și Sara; dinu Sorița iaste Corbăneasă cu sora sa Zlata; dinu Mărie iaste Negrita cu Simionu și cu Draga». — O fiică a lui Clănău spatarul e și Plaxa, și din ea s'a născut Vărvara, din care, se trage neamul Bogza, din Giulești și Bogzăști, ținutul Neamțului (azi Romanului) și Giuncul, din satele, Rusii, Buciumii și Bărgăuanii, de la Vaslui, [Vezi doc, b. și c. anexe.]. După Catagrafia jud. Neamț, din 1820 și 1831 [Arh. stat. Iași, tr. 166/8, filele 216 și urm. și tr. 644, op. 780, dos. 33, fila 248 și urm.] la 1820, în satul Giulești, din țin. Neamțului (azi Roman) intră cele 17 slugi bresle e și Mihai Bogza; la catagrafia Mazililor, în satul Bogzăști, din țin. Neamțului (azi Roman) e și «casa lui Toader Bogza, iar dajdiia o poartă Gheorghe Grozavu, cu carte gospod din 1816, niam de mazil; Gheorghe Bogza, cu carte gospodu din l[e]a[t 1793, niam de mazil»; în satul Sofrăcești, țin Neamțului, între mazili, e Costantin și Mihalachi Giuncul; la 1831, în satul Bogzăști «stăpănit de răzăși» între «priviligheți fără dare», alături cu polcovnicul Lupul Balaș sâ n Racovița Balaș, polcovnicul Gheorghe Bărcă, Costandin Bărcă, vornicul de poartă Sava Mitrea sin Antohe Mitrea e și Costache Bogza sin Gheorghe Bogza; între cei iertați de bir, ca nevolnic, e Mihai sin Grigoraș Bogza; între mazili e și Gheorghe Bogza sin Neculai Bogza (dajdia lui Gheorghe o plătesc feciorii lui, Grigore și Neculai, el fiind mort); între slugi și alți oameni fără bir, supuși la unii și alții e și «Ion sin Iordache Giuncul ce au fost mazil»; între cei neîntrați la nici o rândueală e și: Vasile sin Gheorghe Bogza și Manole Bogza sin Gheorghe Bogza mazil.

Neamul Bogza și Giuncul de azi din Giulești și Bogzăști, din țin. Roman, sânt scoboritori din Oltea, mama lui Ștefan cel Mare.

1) El apare, în însușire de nepot al Domnului, în uricul din 1501, Aprilie 25 [Bogdan, DȘt. II, 181]. În el, domnitorul arată că «acest adevărat al nostru nepot de soră, pan Dumșa postelnicul, răposat, când i s'a întâmplat moartea, el la moartea sa, murind, cu limba sa, a dat, de a sa voie, slugii sale, anume Pașin, din ocinele sale drepte, un sat anume Petricanii pe Bașeu».

La mănăstirea Pobrata, se găsește piatra lui de mormânt: (N. Iorga, Inscipții I, 61): (сын гробъ е(ст)рава бжїа пашк... нїиї постельника снх сорнїх се стр)ен стѣфана воеводи нжї и пркстави е(к лѣто)зи ген. [Locul gol de după пашк trebuiește complectat, sigur, prin ДС -, іагнїиї, corectat în-мшїи, deci ДСмшїи]. (Această groapă este a robului lui Dumnezeu pan Dumșa postelnic, fiul Sorei, surorii lui Ștefan Voevod, care a murit în anul 7008 (1500), Ghenar).

Ștefan Vodă, începând din 1497, Ian. 1) până în 1499, Noembrie 26²⁾. De aici nu se mai întâlnește, murind în Ianuarie 1500.

Care mai sânt alți urmași, dacă frații lui Ștefan Vodă, Ioachim, Crâstea și Ion au trăit în Moldova sau în Muntenia, cine sânt urmașii lor, rămâne o chestie încă de deslegat.

II) Știri istorice, întrun uric de la Petru Rareș.

Uricile noastre vechi, interne, în afară de știri despre boeri și stăpâniri de sate, sânt de cele mai multe ori sărace în amintiri de fapte istorice, mai inportante.

Uneori însă găsim lucruri nebănuite, de mare inportanță, care întăresc știrile cronicarilor, dacă aceștia le dau, sau ne lămuresc știri, mai mult decât ni le dau izvoarele, cunoscute până acuma³⁾

Intrun uric de la Petru Vodă Rareș, din 1546, Aprilie 8.

1) I. Bogdan, DȘt. II, 96; ibid. 98, 100, 103, 104., 106, etc.

2) Ibid. 163.

3) Intre aceste, vezi de ex. uricul din 1481, Oct. 15 [I. Bogdan, DȘt. I, 258]: vorbește de urice pierdute, «când au venit Alibeg și fratele său Schenderbeg și cu Tapaluș și au prădat Țara noastră până sub Lunca mare», pentru care vezi și N. Iorga, Ist. lui Ștefan cel mare 137-138, 196 și I. Ursu, Ștefan cel Mare, 176; uricul din 1480, Oct. 17 [Ghibănescu, Surete I, 191] vorbește de: «când a venit împăratul turcesc și a prădat Țara noastră (Valea Albă); uricul din 1493, Mart 7 [Ghibănescu, Teodor Codrescu I, 81 și I. Bogdan, DȘt. II, 17]: «când au venit Turcii în Țara noastră, la Valea Albă»; tot despre Valea Albă, vorbește uricul din 1518, Dec. 26 [Hasdeu, Arh. ist. I, 1, 27, Ghibănescu, Surete I, 259]. Altele vorbesc de hiclenie—trădare—a boerilor, de sub Ștefăniță Vodă ori Petru Rareș: ex. 1546, April 20 [Ghibănescu, Surete XVIII, 212]: hiclenia lui Ioanăș șetrar contra lui Ștefăniță Vodă; uricul din 1550, April 1 [Ghibănescu, Surete I, 272] ne spune că Sabainov Ușurelul și fratele său Toader Pitar «au căzut în fapte de vicleșug în vremea căreia au ridicat ei împreună cu alți necredincioși o tâlhărie asupra calului părintelui Domniei mele Petru Voevod [Rareș]» și Domnul Ilieș Vodă întărește satul Giurgenii, din ținutul Vasluiului, lui Sas postelnicul, căruia i-l dăruiește Petru Rareș, după ce-l confiscase de la cei doi boeri hicleni; uricul lui Petru Rareș, din 1528, April 8 [Uricariul XVIII, 112-113] ne spune că Maxim Udrea a pierdut două părți din sat, din Starosilti «în viclenie, când a ridicat cu alți necredincioși pe un lotru [tălhar] ca Domn asupra nepotului de frate al Domniei mele, Ștefan Voevod și asupra Țării noastre», pe care părți de sat Domnul le dăruiește lui Toader logofătul; asemenea ne mai spune că satul Stoboreani, din ținutul Horincii l-a pierdut Săcuianul ceașnic, ginerele logofătului Tăutul «în viclenie, când a ridicat cu alți necredincioși pe un lotru, ca Domn, asupra nepotului Domniei

Domnul întărește lui Dragotă, fiul lui Crâstea sulger, satul Coșeț și Uricul vechiu de la părintele său, Ștefan cel Mare, ce-l dase lui Crâstea, și cel de întăritură, tot lui Crâstea, de la Bogdan Voevod și de la însuși Petru Vodă se perduseră, când Domnul a umblat în Țara Ungurească, până în Făgăraș, și niște furi îi jefuiseră casa lui Dragotă. Asemenea, se mai spune, în uric, că satul i-a fost rămas lui Ștefan cel Mare, în viclenie, de la Roman Gârbovăț, când a fugit în Țara Muntenească.

mele și asupra Țării noastre» și Domnul, după ce confiscă satul, îl dă ca schimb lui Fătul, părcălab de Ciobracii și ai săi, în schimbul unei a treia părți din satul Starosilți, pe care Domnul o dă, deasemenea, lui Toader logofătul; uricul din 1536, Martie 24 [N. Iorgă, Studii V, 212, nota 5] spune că Petru Rareș întărește stăpânirea satelor Jolcășanii, Tofilienii și Grecenii «luate de la Luca Arburea, pertar de Suceava, pentru vicleșug, supt Ștefan Vodă»; uricul din 1529, Aprilie 23 [Orest Popescu, Câteva documente, 31] spune că Petru Rareș dăruiește episcopiei Rădăuți satul de pe Prut, anume Grameștii «pe care acel sat l-a luat nepotul de frate al Domniei mele, Ștefan Voevod, de la Luca Arburea, portarul de Suceava, când l-a prăpădit»; uricul din 1530, Mart 3 [Hasdeu, Arh. ist. I, 132-3] vorbește că Petru Rareș dăruiește Mănăstirii Tazlău, pe lângă satul Tuteștii, de pe Tazlăul sărat, cumpărat de Domn de la Crăciun și ai săi, «satul Pășcanii din Câmpul lui Dragoș, care sat l-a pierdut în viclenie Sima comis, când s'a ridicat contra nepotului de frate, tânărul Ștefan Voevod»; un uric din 1528, Mai 18 [G. Coriolan, Petru Rareș, Buc. 1909, 17-18] vorbește de satele Orgueștii și Negomireștii, că le dăruiește Domnul Petru Rareș lui Fele paharnicul, după ce le luase dela vornicul Petru Carabăț, pentru hainie; pentru răscoala de sub Ștefăniță Vodă, vezi I. Bogdan, Vechile cronici mold. 152, 180, Let. Țării Moldovei, ediția Giurescu. 128-130. [Inceputul se face cu fuga, în Țara leșească, a lui Cozma Șarpe postelnic¹, după care e ucis Arbure hatmanul și fiii săi, apoi Costea Gănescul—vezi N. Iorgă, Studii VI, 74—părcălabul de Neamț, Ivasco logofătul și Sima vistiernicul]; alte urice vorbesc de năvălirea Turcilor sub Petru Rareș, de ex. 1546, Mart 30 [Ghibănescu, Surete I. 241]; uricul din 1598, Mai 5 [Ghibănescu, Surete II, 361], vorbește de «când a fost venit acest lotru Răzvan, asupra Domniei mele [Eremie Movilă Vodă] și asupra Țării noastre: uricul din 1603 April 1 [Revista Arhivelor I, 123] vorbește de trecerea oștilor leșești, prin Moldova, către Țara Muntenească; uricul din 1618, Mart 20 [Ghibănescu, Surete V, 257], vorbește de hainirea unor boeri, în frunte cu Beldiman logofătul, Bărboi vornicul și Sturzea logofătul «când a avut Ștefan Vodă cu ei război la marginea târgului Iașilor»; pentru viclenia unor boeri contra lui Ștefan Tomșa, vorbește uricul din 1627, Mai 25 [Ghibănescu, Ispisoace, I, 185]; un uric din 1602, Sept. 4 [Arh. stat. Iași, tr. 1788, op. 2039, dos. 437, fila 65] vorbește de un ispisoc dela «bătrânul Petru Vodă» pe o parte din

Deci documentul menționează 2 fapte istorice importante: 1). Violența lui Roman Gârbovăț și fuga la Munteni, în vremea lui Ștefan cel Mare și 2) Expediția lui Petru Rareș, în Făgăraș.

În uricile lui Ștefan cel Mare, cunoscute, nu găsim decât două cazuri de confiscări de moșii, pentru vicleșug și fugă la străini: cazul logofătului Mihail (uneori Mihul), Duma și ceilalți frați, care, de la începutul domniei lui Ștefan, erau dușmani ai lui și pribegi, în Polonia ¹⁾ și al lui Avram visternicul, pribeg la Litvani ²⁾.

Știrea, cu Roman, ce o aduc mai sus, e al treilea caz, dar într-un document, de mai târziu.

Cine e acest Roman Gârbovăț și de ce fuge la Munteni? E un boier, dintr-un neam de oameni, cari își aveau așezarea lor în părțile Vasluiului ³⁾. Încă în anul 1400, e pomenită în aceste părți Valea Gârbovățului ⁴⁾. Tot pe aici este și satul Gârbești, în

---

satul Scorțești, dela Cărligătură, ce «s'au perdat de Cazacii Canțilarului, când au venit cu Domnia în țară»; un uric din 1603, Dec. 15 [N. Iorga, în Hurmuzachi XI, supl., 908] de la Ieremia Vodă, arată că Vitolt starostele și fratele lui Iurașcu log. și alte rude se plâng să au pierdut titlurile lor pentru Șendrești (Putna, și Țigănești, «în vreme când au trecut pe acolo Căzacii Zaporojeni cu Domnie me și cu Canțeliar la Țara Muntiniască, când au bătut pe Mihail Voevod»; vezi asemenea Ghibănescu, Surete IX, 131 V, 293, II, 81, Ispisoace I, 1, 177; cp. asemenea în Bul. Ion Neculce, I, 301, etc. etc.

1) Vezi doc. din 1457, 13 Sept. (I. Bogdan, DȘt. II, 257), 1460, 12 Iunie (ibid. 269), 1468, 28 Iulie (ibid. 305), 1470, 10 August (ibid. 309): în toate, Ștefan Vodă îl înștiințează, că l-a iertat, îl cheamă deci în Țară, unde, deocamdată, îi va înapoia unele sate confiscate. Vezi și N. Iorga, Ist. lui Ștefan, 74—75, I. Ursu, Ștefan cel Mare 14—15.

2) Prin uricul din 1493, 15 Martie (I. Bogdan, DȘt. II, 22—23), Domnul dăruiește lui Petrică comisul satul Onicianii, pe Șumuzul Rece. Satul, mai înainte, fusese de cumpărătură, drept 305 zloți tătăraști, de la Giurgiu Oniceanul și ai săi, lui Avram visternicul «și a pierdut Avram visternicul acest sat, în hiclenie, când a fugit de la noi în Țara Litvanilor. Cp. și Bul. Ion Neculce, fasc. V, (1925), 43.

3) Într-un alt document, în legătură cu cel de mai sus, de la Petru Rareș, se spune că satul Coșești este pe Racova; satul e cel pomenit și în uricul, hotarnică a Vasluiului, din 1491, Oct. 15 [I. Bogdan, DȘt. I. 482]; cp. și Dicț. stat. al Rom. Buc. 1915, II, 994—95.

4) Uricul lui Iuga Vodă, din 1400 [Bul. I. Neculce, V, 333, Ghibănescu, Ispisoace I, 1, 1] spune că satele lui Țaban erau, u-

com. Țibana ¹⁾ anterior lui Ștefan cel Mare ²⁾. Boeri cu numele Gârbovăț se întâlnesc pe vremea lui Ștefan cel Mare: Radu Gârbovăț stolnicul, care avea în stăpânire satele Rusii, Buciumii și Bârgăoanii, de pe Bârlad ³⁾, și Pătru Gârbovăț, care avea satul de la Vaslui, pe Cuțitna, anume Fofășăștii ⁴⁾.

Roman Gârbovăț nu e pomenit chiar în uricile lui Ștefan cel Mare. ⁵⁾

Înprejurările în care Roman Gârbovăț a viclenit pe Ștefan cel Mare, fugind la Munteni, sânt greu de precizat.

Poate n'ași greși, dacă ași pune-o în legătură cu tăierea, în 1479, Ghenarie 16, în Vaslui, a boerilor Isaia vornicul, Negrilă paharnicul și Alexa stolnicul, pentru viclenie, fără îndoială, către Muntenia lui Radu cel Frumos, care și pornise oștirea contra Moldovei ⁶⁾.

Acest Roman Gârbovăț, fugit la Munteni, în legătură cu luptele din preajma anului 1471, între Ștefan cel Mare și Radul cel Frumos, poate fi identificat cu Roman pribeagul, care ceva înainte de 1507, Octombrie 28, împreună cu Radul Vodă cel Mare,

nul pe Gârbovăț și altul pe Bârlad, în gura Crasnii; acest sat, pe Gârbovăț, după un uric din 1533, Mart 12 [Ghibănescu I, 1, 59] e satul Hovrăești: «un dires ce a avut moșul ei pan Țiban dela strămoșul nostru Alexandru Vodă, un sat pe Gârbovățu, anume Hovrăești»; vezi și uricul din 1469, Iunie 6 [I. Bogdan, DȘt. I 137]

1) Dict. stat. al Rom. II, 992 (822 loc.)

2) În Uricul din 1483 Aug. 14 [Ghibănescu, T. Codrescu I, 35, Surete XVIII, 78—80] se întărește lui Necoar(ă) și Once satul Gârbești pe Șacovăț, ce l-au cumpărat de la Sima a lui Dragoși și de la fiul său Danco, dintrun uric ce a avut Dragoș Gârbea, tatăl Simei.

3) Uricul din 1479; Dec 30 [I. Bogdan, DȘt. I, 236]; aceste sate, încă în vremea lui Ștefan cel Mare, le cumpără de la Mihul și fratele său Ion și vara lor Elena, nepoții Radului Gârbovăț stolnicul, Clănău spatariul și soția sa Dragna, cum se vede din uricul, din 1508, Mart 2 [Ghibănescu, Surete I, 65,66].

4) Uricul din 1495, Ianuarie 10 [I. Bogdan, DȘt. II, 40—41] ne arată că Pătru Gârbovăț vinde lui Vasco și Mihul Bontea și Mihăilă și Toderică Lungul satul, pe Cuțitna, anume Fofășăștii; un sat Gârbovăț e și cel din com. Ghidigeni, jud. Tutova [Dict. stat. al Rom. II, 962].

5) În uricul din 1472, Iunie 5 [I. Bogdan, DȘt. I, 172] e pomenitu Roman spătărel, căpătând satul Miclăușeni, dela Roman.

6) Cronica Moldopolonă [Bogdan, Vechile cronice mold. 175, 257], Letopisețul dela Bistrița [același, Cron. inedite 38, S2], Letopisețul lui Azarie [același 61, 92], Let. Țării Moldovii, ediția Giurescu, 51; N. Iorga. Ist. lui Ștefan cel Mare 129, I. Ursu, Ștefan cel Mare 69, Nota 2.

Domnul Munteniei, a năvălit în Moldova, unde acum domnia Bogdan Vodă.¹⁾

Venim acum la expediția lui Petru Rareș în Făgăraș, din 1541, Iunie sau Iulie. Despre această expediție vorbesc pe larg izvoarele noastre istorice. Așa cronica slavonă a lui Eftimie²⁾ spune următoarele: „nu după multă vreme, după aceste, și în acelaș an, după așezarea în a doua sa domnie, Petru Voevod furios s'a sculat ca un leu și cu mânie, înarmându-se și tare s'a bulucit cu toate puterile sale asupra lui Mailat, voevodul unghuresc al Ardealului și a îndemnat și pe Radul Voevod călugărul al Ungrovlachiei și pe câțiva pași turcești, să-i fie tovarăși de războiu. Indată ce auzi și văzu aceasta Mailat își pierdu cumpătul de teamă . . . și în grabă au fugit și s'au închis în cetatea întărită a Făgărașului. Petru Voevod, simțind de aceasta, au mers cu toate oștile sale împotriva cetății Făgăraș și fiind în apropierea ei, a chemat pe Mailat la sine pe credință... Mailat veni din cetate la Petru Voevod, iar acesta fără întârziere puse mâna pe el, îl legă bine în lanțuri de fier și-l trimise marelui împărat al Turcilor, Soliman“

Cronicarul Ureche³⁾ spune că „încă n'au ajuns la Făgăraș, acolo i-au tâmpinat și Mailat, domnul Ardealului, cu oaste unghurească, și dând războiul vitejaște de imbe părțile, Iunie 20, pierdu Mailat războiul și pre dânsul încă l-au prins viu Petru Vodă . . . și l-au trimis la Suliiman“.

În această expediție, împreună cu Domnul, a luat parte și boerul Dragotă. Vedem deci, din cele de mai sus, cum, uneori, fapte istorice se confirmă și prin urice interne, de danie și de întăritură.

1) Letopisețul Țării Mold. ed. Giurescu 117: „Pre aceia vreme Radul Vodă, domnul muntenesc, neavând nici o pricină asupra lui Bogdan Vodă, sculatu-s'au cu toată puterea sa și cu Roman pribeagul de au intrat în țară, și au prădat și au ars ținutul Putnei și pre de ceia parte de Siret, de multă pradă și pe-rire au făcut, și de aci s'au întors înapoi fără de nici o smineală“; cp. Kogălniceanu, Let. ed. I, I, 148, Giurescu, Noi Contribuțiuni la Studiul Cronicelor Moldovene 12, 13, I. Minea, Cercetări istorice 268; N. Iorga, Geschichte des rum. Volkes I, 364 zice că era un pretendent la tronul Moldovii.

2) I. Bogdan, Vechile Cronici moldovenești 163 și urm. și 280 nota 2; același, Letopisețul lui Azarie 110.

3) Letop. Țării Moldovei, ed. Giurescu, 159; vezi A. Xenopol, Ist. Rom. ed. I, vol. II, 575, N. Iorga, Geschichte d. rum. Volkes, I, 384-385, I. Ursu, Petru Rareș 72, I. Minea, Cerc. istorice 337-338

ANEXE.

а) [М]л(с)тію ¹⁾ вжѣю мы петрѣ воєво(да) г(с)п(д)рѣ землн молда(в)скон знаменито чини(м) и си(м) листо(м) наши(м) вз-сѣ(м) кто на не(м) взри(т) или чтѣчи его сѣлшии(т) ѿ(ж) прїде прѣ(д) нами | и прѣ(д) сѣми нашими молдавскими бо-лѣри. сѣгга на(ш) драго(т) снз кр(с)ти(н) сѣлжарѣ и жалова(л) на(м) великою жалобо и сз великою мартарію ²⁾ сз многими сконими | ѿколними межїаши. рекѣчи егда пз(т)шествова(х)мо до сгарскон землн до фѣгара(ш)а едни злотворителїи лю(дї) с-крадоше емс до(м) тогда и привилїи що | има(л) ѿте(ц) его крзетѣ сѣлжа(р) ѿ(т) дланїе ѿ(т) ро[ди]телеѣ ³⁾ г(с)д)ва ми сте-фана воєводи на село на кошеци : тоє село [по] имѣ кошециї би(л) ѿ(с)та(л) родителю г(с)д)ва ми сте | фанс воєво(дї) ѿ(т) хикалїнствн ѿ(т) романа грзбоєца коли побег до мѣнтїнскон землн и привилїе на потв[р]ж[денїе] що има²⁾ ти(ж) крзетѣ сѣл-жа(р) на то | го(ж) вишереченного село по имѣ кошециї ѿ(т) брата г(с)д)вами богдана воєводи и ѿ(т) г(с)д)ва ми також-дере загнѣли тогда коли емс оукрадоше дѿ(м) счи | посполоу. ино мы видѣвши его великою жалобѣс и сз великою мартѣрїю сз многими сконими ѿко(л)ни[ми] ме[ж]їаши а мы тако(ж)дере есмы емс и ѿ(т) на(с) да | мї и потврздили тоє вжсе вишписанное село по имѣ кошециї како да естѣ емс ѿ(т) на(с) сри(к) [сз] вк]се(м) д о х о д о (м) е м с и дѣте(м) его и снзчато(м) его и прѣснѣс | чатѿ(м) его и взсѣмс роѣс его кто сѣ емс избере(т) наиблїжнїи непорѣшенно николиже на вѣ-кы а хота(р) томс прѣ(д)реченномс сѣлс по имѣ кошециї да е(ст) | изгоры по кѣда хотари(л) и назнаменалз панз петра(ш)ко чашни(к) а ѿ(т) инши(х) сторо(н) да естѣ по старомс хотарѣ по кѣ(да) извѣка ѿживѣли. а на то естѣ вѣра | [на]шего ⁴⁾ г(с)д)ва вишеписанного мы петра воєводи и вѣра прѣквззлюбле-нни(х) снѿ(к) г(с)д)ва ми наїаша и стефана и константина и вѣра боѣ(р) наши(х) вѣра пана ефрима | хсрѣс. в. п. бѿ(р)чи двор-ника. в. пана стѣрси и пана могилн паркалабоє ⁵⁾ хотински(х). в. п. петри крзжа. в. пана хсрѣс и пана мирона па(р)калабн неме-ци(кн)и(х). в. пана шандра и пана тз(м)пи паркалабн новегра-дски(х). в. п. петри ва(р)тиковича по(р)тарѣ соча(в)ского, в. п. юрїа спатарѣ в. п. д а н а [внс] | тн(р)ника. в. п. хрѣ[бора] пос[те]лника. в. п. три(ф)х(л)м)за, в. п. петра(ш)ка ча(ш)ника в. п. нѣгс[ла] столника: вѣра пана | палїи комиса и вѣра счи(х) боѣ(р) на[ши(х)] | мо(л)да(в)ски(х) велики(х) и ма-ли(х). а по наше(м)животѣ кто вѣде(т) г(с)п(д)рѣ нашии землн молдавскон ѿ(т) дѣтїен наши(х) [или ѿ(т) н] аш[его] ро[да] или

1) In [ ] am pus ceia ce, în original, lipsește. In ( ) am pus literetele care, în original, sânt scrise deasupra cuvântului.

2) снс.

3) Orig. are ротелѣ.

4) Orig. are шего.

5) Orig. паркалабоє.

па(к) вѣ(д) кого въ избере(т) г(с)п(д)р[е(м)]к [кѣти | нашей земли.
 тс(т) би емѣ непоршн(л) нашего даанїа и потврждєнїа ли абн
 емѣ оутвржди(л) и скрѣпи(л) занѣже е(ст) емѣ права сѣ(т)нина..
 а на бо(л)ше крѣнос(т) и потвржд(д)єнїе | томѣ вѣсе(мѣ) ви(ш)
 писа(н)номѣ велѣан е(с)ми наше(мѣ) вѣрномѣ панѣ матїашѣ
 лѣ(г)ѣтѣ [писати] и нашѣ печа(т) привѣсити к сеѣмѣ листѣ
 нашѣмѣ: писа(л) геѣ(р)гїе ѣанови(ч) ѣ хѣсѣ(х) влѣ(т) зна а-
 прилїе и:

Cu mila lui Dumnezeu, Noi Petru Voevod, Domnul Țării Moldovii, cunoscut facem și cu această carte a noastră tuturor cari vor căuta la dânsa sau o vor auzi citindu-se, că a venit înaintea noastră și înaintea tuturor boerilor noștri moldoveni sluga noastră Dragotă, fiul lui Crâstea sulgeriul și s'a jăluit nouă cu mare jalbă și cu mare mărturie, cu mulți megieși înprejurași ai săi, spunând: când am mers până în Țara Ungurească, până la Fagaraș, niște oameni făcători de rele i-au prădat casa, atunci [i-au furat] și privilegiul ce l-a avut tatăl său Crâstea sulgeriul, de danie, de la părintele Domniei mele Ștefan Voevod, pe sat pe Coșești. Acest sat, pe nume Coșeștii, a fost rămas părintelui Domniei mele Ștefan Voevod, pentru viclenie, dela Roman Gârbovăț, când a fugit în Țara Muntenească. Și privilegiul de întăritură ce l-a avut, de asemenea, Crâstea sulgeriul, pe acelaș sat zis mai sus, anume Coșeștii, dela fratele Domniei mele. Bogdan Voevod și dela Domnia mea, deasemenea le-a pierdut atunci când i-au furat casa, cu totul. Alta, noi văzându-l pe el, cu mare jalobă și cu mare mărturie, cu mulți megieși ai săi, înprejurași, și noi, deasemenea, și de la noi, i-am dat și întărit acest întreg sat scris mai sus, pe nume Coșeștii, să-i fie lui, de la noi uric, cu tot venitul, lui și copiilor lui și nepoților lui și strănepoților lui și întregului neam al lui, cine i se va alege mai deaproape, nestricat, niciodată, în veci. Iar hotarul acestui sat scris mai înainte, anume Coșeștii, să-i fie din deal, pe unde a hotărit și însemnat pan Petrașco ceașnic, iar din alte părți, să fie după vechiul hotar, pe unde din veac au umblat. Iar la aceasta este credința Domniei noastre, mai sus scrisului Petru Voevod și credința preaiubiților fii ai Domniei mele Iliăș și Ștefan și Costantin și credința boerilor noștri, credința panului Efrim Huru, cr. p. Borcea dvornic, cr. p. Sturdza și a. p. Moghilă pârcalabi de Hotin, cr. p. Petre Cărcă, cr. p. Huru și a. p. Miron, pârcalabi de Neamț, cr. p. Șandru și a. p. Tâmpa, pârcalabi de Cetatea Nouă, cr. p. Petrea Varticovici portar de Suceava, cr. p. Iurie spatâr, cr. p. Dan vistiarnic, cr. p. Hrabor postelnic, cr. p. Trif Hamza, cr. p. Petrașcu ceașnic, cr. p. Neagul stolnic, cr. p.

Placsa comis și credința tuturor boerilor noștri moldoveni, mari și mici. Iar după viața noastră, cine va fi Domn Țării noastre, Moldovei, din copiii noștri sau din neamul nostru, sau iar ori pe cine Dumnezeu va alege să fie ca Domn, Țării noastre, acela să nu-i străce dania noastră și întăritură, ci să-i întăriască și inpu-ternicească, pentru că-i este lui dreaptă ocină. Iar pentru mai mare tărie și întăritură acestor toate mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru pan Matiaș logofăt, să scrie și să lege pe- cetea noastră, cătră această carte a noastră. A scris Gheorghie Oanovici, în Huși, în anul 7054, Aprilie 8.

[Pergament 43 cm. lung și 30 lat, pecetea pierdută. E pro- prietatea mea. Satul Coșeștii este arătat în alte documente, în legătură cu acesta, ca fiind pe Racova. Satul e pomenit în uricul târgului Vasluiului, din 1491, 15 Oct. (Bogd. DȘt. I. 482). Este și azi. Are 84 case, cu 391 loc. (Dicț. stat. al Rom., Buc. 1915, II, 994-95).

b) Adică eu Iitemiia Bogze ficiorul lui Toder Bogze de Giulești de ținutul Niemțului ciau fostu pârcălab, nepot lui Istatii strănepot Vărvarii de acolo și cu fămeaia mea Dochița și cu ficiorii miei Ioniță și Costantinu așjdere și eu Toderu ficior lui Ștefan Bogze și eu Petrea ficiorul lui Vasili Bogze toți nepoți lui Istatii și stră- nepoți Vărvarii, carile de mai sus sintu numiți de nime siliți nici asupriți ce dea noastră bună voia am vândut a noastră dreaptă ocină și moșie ce avemu la ținutul Vasluiului pe apa Bârladului unde să numești acum Babare, care avemu noi aceștia¹⁾ cu toții parte de moșie den trii hotară ce să chiamă Rusii și Bârgăoanii ce sintu tot întrun hotaru de olaltă cu trusteli²⁾ siliștele și din trusteli hotarile avemu noi parte pe bătrânul nostru giumatati de satu care și nouă aceste părți de moșie ne iasti di la strămoșul nostru Călnău spătariul cumpărături și dani ciau avut și elu dela Bogdanu Vodă, după cum ne arată părțile noastre de moșie, a- ceasta și în uricul ce iasti de la Bogdan Vodă și în ispisocul ce avemu de la Vasili Vodă. Deci noi acești părți de moșie cei mai sus numit(ă) am vândut dumisali Andrei Hărmezău ot vist. și giu- pânesii dumisali Nastasii, drept optu dzăci lei bani și niau făcut plată toți banii în mânule nostre și să fie dumisali și fiilor și nepoților dumisali driaptă ocină și moșia în veci și după această driaptă scrisore de vândzari ciam dat noi să aibă dumnialui ași faci și alti dresă și întărituri domnești și la această tocmală a

1) Orig. : aceștia.

2) Orig. triteli.

noastră sau tânplat mulți boeri și oameni buni, carii mai gios sau iscălit și pentru credința și noi carii am știut carte niam iscălit, alții șau pus degetile mai gios ca să s(ă) criadză.

U. Ias lt. 7253 [1745] Iuni 1.

Iftimia Bogze pârcălab iscal [am iscalit] am vândut.

Soțul nostru Dochița. Eu Ioniță sin Bogzii. Erii Va[r]tic fecioro lii (sic) Todir am vătut (sic). V[a]sili sin Nicolai Poiată. Vasili sin popi Miron. Toader Bogze.

Și amu scris cu voe lor și cu dzisa tuturor, eu Ursul post[elnic] Și eu Ștefan Porciscul martur. Și eu Lupul Porciscul martur. Erei Ion. Noi (?) diacon Ghigori (sic) sin Alisardi (sic). Gavril Pilat vor[nic] glotniî. Și eu Ierei Ion protopop ot Vasluiu mam tânplat :

[Hârtie, orig. la Muz. Mun. Iași, pac, VIII, 35].

c) Adecă eu Toader Giuncul și eu Nicolaiu sin lui Ion și eu Darie și eu Gavrilă și eu Vas[i]lie sin lui Gligorie și eu Vas(i)lie sin lui Toader Juncul (sic) și eu Sandul Juncul dinpreună cu tot neamul nostru ficiorii lui Vas(i)lie Giuncul, nepoții lui Toader Giuncul, strănepoții Vărvarii scriem și mărturisimu cu acest adivărat zăpis al nostru de nime siliț nici asupra ci de al noastră bună voe am vândut al noastră dreaptă ocină și moșie ce esti la ținutul Vasluiului pe apa Bârladului din gios de târgul Vasluiului ce să cheamă Rusii (sic) și Buciumii și Bârgăoanii, însă dintrăceste trei hotarâ pe giunărate de hotar ni să vine parte noastră car(e) această moșie ni să tragi dispre strămoașe noastră Vărvara, fata Placsii, nepoata lui Călnău al spătariului și am vânduto neamului nostru dumisali lui Andreiu Hermaziul, drept o sută de lei noi și bani neau dat toțl deplin și la această tocmală sau tânplat mulți oameni buni și bătrâni și tineri, din răzășii satului și pentru ade-vărata credință neam scris și numile, mai gios, puind și degetile ca să fie de bună credință. lt. 7253 (1745), Iuni 2.

Eu Toader Giuncul. Eu Necolaiu Giuncul, Eu Darie Giuncul. Eu Gavrilă Giuncul. Eu Vas(i)lie sin Gligorie Giuncul ; Eu Vas(i)lie sin lui Toader Giuncul ; Eu Sandul brat ego. Și eu Ștefan Porcescu martur ; și eu Lupul Porcescu martur. Erei Ion zetu Alisandrie Noi (?) diiacon G(l)igori sin Alisandri. Erei Ili sin popii lui Miron Gavril Pilat vor. glotniî. Și eu Ierei Ion protopop ot Vasluiu mam tânplat.

(Orig. hârtie, Muzeul Mun. Iași, pac. VIII, No. 36).

MIHAI COSTĂCHESCU

